
Victor Hugo
Gavroche

VICTOR HUGO

GAVROCHE

Traducere:
OLGA MONTA

EDITURA GARAMOND
BUCUREȘTI, STR. MITROPOLIT ANDREI ȘAGUNA, NR. 71

COPIII PARISULUI

Odinioară, cu vreo sută de ani în urmă, Parisul era tot atât de plin de copii vagabonzi ca pădurea de păsărele. Păsărelele se cheamă vrăbii, iar copiii, ștrengari.

Acești băiețandri, în vârstă de șapte până la unsprezece ani, trăiau de obicei în cete. Părinții lor, istoviți de sărăcie și munci grele, nu puteau și, uneori, nici nu voiau să le poarte de grijă. Dar ștrengarii nu-și pierdeau curajul. Erau zile când nu mâncau; dar nu era seară să nu se furișeze, dacă aveau poftă, la teatru. Uneori n-aveau cu ce să se îmbrace, nici ce să-și pună în picioare, și nici unde să se adăpostească măcar. Zile întregi hoinăreau pe străzi și înnoptau pe unde se nimerea. De la tații lor aveau câte un pantalon jerpelit, care li se târa pe pământ. Pe cap purtau câte o pălărie veche, cine știe a cui, care le aluneca mereu pe nas.

Ca să fii primit printre ștrengarii parizieni trebuia să ai merite însemnate. De pildă, unul dintre ei se bucura de o deosebită cinste pentru că văzuse un om

căzând de pe turnul unei biserici, un altul, fiindcă fusese de față când se răsturnase înaintea lui o diligență, al treilea, deoarece cunoștea un soldat care fusese cât p-aci să scoată cu baioneta ochiul unui domn de vază.

Prețuiau mult pumnii zdraveni. Ștrengarului îi plăcea să-și dea ifose: „Uită-te numai cât îs de voinic!“ Acela căruia i se întâmpla să se taie „până la os“ era socotit erou. Îi invidiau grozav pe stângaci, iar sașiii aveau mare trecere.

Ștrengarii se încăierau necontenit cu vardiștii care organizau noaptea razii pentru prinderea micilor vagabonzi. Iată de ce fiecare ștrengar știa cum arată la față și cum se numesc toți vardiștii.

Le știa pe de rost obiceiurile și găsise pentru fiecare câte o poreclă: „ăla e Trădătorul, ăla e Afurisitul, ăstălalt e Namila și ălălalt e Caraghiosul; ăsta-și închipuie că Pont-Neuf e numai al lui și nu lasă «lumea» să se plimbe pe marginea podului, dincolo de parapet, iar ăstuilalt îi place să tragă «oamenii» de urechi...“

Ștrengarul parizian era uneori cuviincios, alteori însă era nespus de obraznic.

Avea dinți stricați, pentru că mânca puțin și prost, dar avea ochi frumoși și limpezi, pentru că era deștept.

MICUL GAVROCHE

În vremea aceea puteai întâlni adesea pe Boulevard du Temple un băiat de vreo unsprezece-doisprezece ani, care era adevărata întruchipare a ștrengarului. Purta pantaloni lungi, bărbătești, și o bluză femeiască. Dar nici pantalonii nu-i avea de la taică-său și nici bluza de la maică-sa. Niște oameni străini îl îmbrăcaseră, de milă, în aceste zdrențe. Totuși, băiatul avea și tată și mamă. Taică-său însă nu-i purta de grijă, iar maică-sa nu-l iubea; astfel, pe drept cuvânt, putea fi socotit orfan.

Se simțea la largul lui numai pe stradă. Era un băiat palid și bolnăvicios, dar isteț, îndemânatic, zglobiu și tare glumeț.

Nu stătea niciodată la un loc; hoinărea pe străzi cântând, scormonea prin canale de scurgere, șterpelea pe ici, pe colo, cu haz și îndemânare, așa cum fac pisicile sau vrăbiile, râdea când i se spunea ștrengar și se mânia când i se spunea haimana.

N-avea nici casă, nici masă, nici pe cineva care să-l iubească și să-l mângâie, dar lui nu-i păsa. Și cu toate

că era atât de părăsit, uneori îi trecea prin minte: „Ia să mă duc s-o văd pe mama!“ Pleca atunci din locurile cunoscute, cu piețe și bulevarde zgomotoase, cobora pe chei, trecea podurile și, în cele din urmă, ajungea în mahalalele oamenilor sărmani.

Acolo, într-o cocioabă nenorocită, trăia familia acestui băiat zglobiu. Găsea aici numai amărăciune, mizerie și, ceea ce era mai trist, nici măcar un zâmbet de bun sosit. Vatra era rece și reci erau și inimile.

Când intra, îl întrebau: „De unde vii?“ „De pe stradă!“ răspundea el.

Când pleca, îl întrebau: „Unde te duci?“ „Pe stradă“, răspundea el.

Iar maică-sa îi striga din urmă: „Și ce-mi cauți pe aici?“

Copilul trăia lipsit de dragoste și de îngrijire, ca ierburile gălbejite care cresc prin pivnițe. Nu suferea însă din această pricină și nu învinuia pe nimeni. De altminteri, nici nu știa cum ar trebui să fie cu adevărat un tată și o mamă.

Am uitat să vă spun că pe Boulevard du Temple acest ștrengar fusese poreclit Gavroche.[1]

---

[1] Se va citi Gavroș. (n.r.)

GAVROCHE OCROTEŞTE DOI COPILAŞI

La Paris se ivesc adesea, în mijlocul primăverii, zile friguroase, când ai putea crede că s-a întors iarna.

Într-o asemenea seară rece de aprilie, Gavroche, zgribulindu-se de frig în zdrenţele lui, stătea pe o stradă plină de lume, în faţa vitrinei mari a unei frizerii, luminată din belşug. Îşi înfăşurase gâtul într-un şal şterpelit cine ştie de unde. Părea că priveşte cu o curiozitate plină de admiraţie un manechin de ceară - un cap de femeie pieptănat cu iscusinţă şi împodobit cu flori - care se rotea în vitrină, zâmbind trecătorilor. Adevărul era însă că Gavroche observa ce se petrece în frizerie, pândind momentul în care s-ar fi putut strecura înăuntru, pentru a şterpeli din vitrină o bucată de săpun, pe care s-o vândă pe urmă, pentru câţiva gologani, unui bărbier de la mahala. I se întâmpla deseori să prânzească numai datorită acestui mijloc.

Era foarte îndemânatic în asemenea isprăvi, pe care le numea „a bărbieri pe bărbieri!“

Tot admirând manechinul de ceară şi privind bucata de săpun, el mormăia printre dinţi:

— De marți... nu, nu așa, nu de marți!... Ba poate de marți!... Da, da, sigur, de marți!...

Se străduia să-și aducă aminte când mâncase pentru ultima oară. Își dădu seama că aceasta se întâmplase cu trei zile în urmă.

În prăvălia caldă și luminată, frizerul îl bărbierea pe clientul care venea la rând și din vreme în vreme arunca câte o privire piezișă dușmanului, adică ștrengarului rebegit de frig, dar obraznic, care stătea la geam cu mâinile în buzunare și, desigur, punea ceva la cale.

Dar iată că Gavroche văzu doi copii mai mici decât el, unul de vreo șapte ani, celălalt de cinci, destul de bine îmbrăcați, care intraseră în prăvălie. Era greu să înțelegi ce spuneau, deoarece vorbeau amândoi deodată. Cel mai mic plângea întruna, iar celui mai mare îi clănțăneau dinții de frig. Bărbierul se întoarse furios și, fără să-i asculte, îi dădu afară, strigând după ei:

— Intră și ăștia fără nici un rost, numai așa, să răcească odăile oamenilor!

Copiii plecară, plângând. Între timp, cerul se înnorase și începuse să plouă mărunt.

Gavroche se repezi după copii:

— De ce plângeți, broscoilor?

— N-avem unde să dormim la noapte – răspunse cel mai mare.

— Pagubă în ciuperci! Face să plângi pentru asemenea fleacuri? Uite prostuții! Și, ocrotitor, cu voce mângâietoare, el adăugă: Veniți cu mine, picilor!

— Venim, domnule – răspunse cel mai mare.

Contenindu-și plânsul, copiii îl urmară cu încredere pe Gavroche. Depărtându-se, nu se putu stăpâni să nu arunce o privire furioasă bărbierului:

— Fiară nemiloasă! mormăi el. Viperă, nu alta! Ascultă, bărbierule, am să chem un lăcătuș și am să-l pun să-ți atârne o tinichea de coadă.

Din pricina bărbierului căpătase acum gust de harță. Sărind peste o băltoacă, zări o bătrână cu o mătură în mână și o întrebă:

— Doamnă, ați ieșit să călăriți pe calul dumneavoastră?

Și pe dată stropi cu noroi ghetele lustruite ale unui trecător.

— Nătărăule! țipă trecătorul, furios.

Gavroche își scoase nasul din șal:

— Domnul se plânge de cineva?

— De tine - se răsti trecătorul.

— Biroul s-a închis - zise Gavroche - nu se mai primesc petiții!

Trecând prin fața unei porți, văzu o mică cerșetoare, de vreo treisprezece- paisprezece ani, care tremura de frig.

— Sărmănica! N-are nimic pe ea! Ține, ia-l! zise el. Și scoțându-și șalul cel călduros, îl aruncă pe umerii slabi ai cerșetoarei.

Fetița îl privi înmărmurită și primi darul fără să spună un cuvânt. Gavroche însă se zgribuli acum și mai amarnic din pricina frigului. Tocmai în acest timp, ploaia, care contenise, se porni din nou.

— Ce îndrăzneală, iar plouă! strigă Gavroche. Asta nu mai îmi place! Dar la urma urmelor, atâta pagubă! adaugă

el, privind cum cerșetoarea se înfășura în șal. Cel puțin ei o să-i fie cald ca într-un cojoc!

Porni mai departe.

În urma lui, copiii grăbeau pasul.

Trecând pe lângă o brutărie, Gavroche se întoarse spre ei:

— Ia ascultați, puștilor, ați prânzit azi?

— Nu, domnule, de azi-dimineață n-am mâncat nimic – răspunse cel mai mărișor.

— Se vede că n-aveți nici tată, nici mamă! zise Gavroche, cu tonul unui om mare.

— Ba da, domnule, avem și tată și mamă, dar nu știm unde sunt. Am tot mers pe străzi, căutând ceva de mâncare, dar n-am găsit nimic.

— Știu – zise Gavroche – câinii mănâncă tot. Și după un timp, adăugă: Vasăzică, v-ați pierdut părinții? Nu mai știți ce s-a ales de ei? Asta nu se face, puștilor! E o prostie să-i pierzi pe ăi mari. Ei, dar ceva tot trebuie să mâncați...

Nu-i mai întrebă nimic. Să nu ai adăpost e lucru obișnuit pentru un ștrengar.

Gavroche se opri și începu să-și scotocească buzunarele pantalonilor. În cele din urmă înălță capul, cu o înfățișare plină de mândrie:

— Liniștiți-vă, picilor, acușica o să cinăm de minune.

Pescui din buzunaru-i larg un bănuț, împinse băiețașii în brutărie și, azvârlind banul pe tejghea, strigă:

— De cinci gologani pâine!

Brutarul luă o pâine și un cuțit.

— O împarți în trei – reluă Gavroche și explică plin de demnitate: Doar vezi că suntem trei!

După ce-i privi pe copii cu luare-aminte, brutarul se pregăti să le dea pâine neagră, dar Gavroche strigă, înciudat:

— Ce-i asta?

Brutarul răspunse cu politețe:

— Pâine! E pâine foarte bună, de calitatea a doua.

— Ba să ne dai cea mai bună pâine albă. Eu fac cinste!

Brutarul nu-și putu stăpâni un zâmbet și începu să-i cerceteze curios.

— Ia ascultă, ce te uiți așa la noi? îl întrebă Gavroche jignit. Crezi că suntem copilași?

După ce pâinea fu împărțită, Gavroche le spuse băieților:

— Ei, și acum înfulecați!

Copiii îl priviră fără să-nțeleagă. Gavroche începu să râdă:

— Firește, sunt mititei, nu pricep încă! Mâncați, țâncilor! adăugă el.

Socotind că băiatul cel mare e mai dezghețat și trebuie încurajat într-un fel deosebit, Gavroche îi întinse felia cea mai groasă și zise:

— Hai, deschide pliscul!

Bucățica cea mai mică o opri pentru el. Toți trei erau foarte flămânzi și, stând la ușă, mâncau cu lăcomie. Brutarul, care-și primise banii, îi privea acum cu necaz, pentru că împiedicau intrarea în brutărie.

— Să ne întoarcem pe stradă – zise Gavroche.

Pornită astfel mai departe, spre Bastilia[1].

---

[1] Bastilia – veche fortăreață din Paris, care ținea loc de închisoare pentru deținuții politici. La 14 iulie 1789 a fost dărâmată de poporul răsculat. (n. red.)

Din când în când, trecând pe dinaintea vreunei prăvălii luminate, băiețelul cel mai mic se oprea să vadă ce oră arată ceasornicul de cositor pe care-l avea atârnat de gât cu o sfoară.

— Ian privește ce mai nătăfleață! zise Gavroche. Apoi murmură gânditor, ca pentru el: Oricum, dac-aș avea copii, le-aș purta mai bine de grijă!

Tocmai când isprăvea de mestecat pâinea, dintr-un colț al străzii Ballets, un om înalt îi strigă lui Gavroche:

— Tu ești, Gavroche? Încotro?

Gavroche arătă spre copii.

— Mă duc să-i culc.

— Unde?

— La mine acasă.

— Da' ce, tu ai casă?

— Am!

— Unde?

— În elefant! răspunse Gavroche.

— Cum în elefant?

— Da, în elefant! Și ce vezi de mirare în asta?

ELEFANTUL

Pe vremea aceea, în piața Bastiliei se afla un monument ciudat: un elefant uriaș, de lemn, tencuit pe deasupra cu ipsos. În spinarea lui era așezat un turn, care semăna cu o căsuță: pe vremuri, acest turn fusese vopsit în verde, dar ploile și vremea rea îl înnegriseră.

Elefantul se afla într-un colț pustiu al pieței. Fruntea lată, trompa, colții, turnul de pe uriașa lui spinare, cele patru picioare care aduceau cu niște coloane îl făceau să semene noaptea cu o dihanie înspăimântătoare.

Spre acest colț al pieței, abia luminat din depărtare de un felinar, îi duse ștrengarul pe cei doi protejați ai săi. Dându-și însă seama că micuții s-ar putea speria de o asemenea namilă, le zise:

— Să nu vă fie frică, țâncilor!

Se strecură printr-o spărtură a îngrăditurii care împrejmuia locul unde se afla elefantul; apoi îi ajută și pe micuți să se strecoare pe acolo. Cei doi copii, speriați, îl urmau cu încredere, fără să scoată o vorbă, pe micul lor ocrotitor zdrențuit, care le dăduse pâine și le făgăduise un culcuș.

Dincolo de îngrăditură se afla o scară, pe care o întrebuințau peste zi muncitorii unui șantier din vecină-

tate. Cu o putere uimitoare pentru anii săi, Gavroche o ridică și o sprijini de unul din picioarele dinainte ale elefantului. Chiar la locul unde ajungea scara, se zărea un fel de deschizătură neagră în pântecele elefantului.

Gavroche le arătă musafirilor săi scara și deschizătura și le zise:

— Hai, cățărați-vă!

Cei doi băiețași se priveau cu spaimă.

— Vă e frică, picilor! râse Gavroche. Și adăugă: Ia priviți!

Cuprinse cu brațele piciorul zgrunțuros al elefantului și, într-o clipită, fără să întrebuințeze scara, ajunse până la deschizătură, se târî înăuntru ca o șopârlă care se strecoară într-o gaură, dispăru, dar după un minut fețișoara lui palidă se arătă din nou în deschizătura întunecată.

— Haide – țipă el – suiți-vă mai repede, țâncilor! O să vedeți ce bine e aici! Urcă tu întâi – îi spuse el celui mai mare – uite, îți dau mâna.

Copiii se ghemuiau unul în altul. Le era și teamă de Gavroche, dar în același timp aveau și încredere în el; și apoi afară ploua cu găleata. Cel mai mare își luă inima-n dinți. Văzând că frate-său se suie, iar el rămâne singur-singurel între picioarele uriașului animal, băiețelului celui mic i se făcu tare frică, ar fi vrut să plângă, dar nu îndrăznea.

Băiețelul mai mare urca, clătinându-se, treptele scării. Gavroche se străduia să-l îmbărbăteze, strigând:

— Să nu-ți fie frică! Uite așa! Încă puțin, încă! Pune aici piciorul și ține-te mai bine cu mâna! Haide, curaj!

Îndată ce băiețașul ajunse destul de aproape, Gavroche îl înhăță de braț cu putere și-l trase în sus.

— S-a făcut! spuse el.

Copilul se strecură în spărtură.

— Și acum – reluă Gavroche – așteaptă-mă. Luați loc, domnule!

Ieși prin deschizătură cu aceeași îndemânare cu care intrase și, sprinten ca o maimuță, se lăsă jos, de-a lungul piciorului elefantului, sări în iarbă, îl luă în brațe pe băiețelul cel mic, îl așeză pe treapta din mijloc a scării, apoi începu să urce în spatele lui, strigând celui mai mare:

— Eu îl împing și tu trage-l!

Într-o clipă, micuțul a fost ridicat, împins și vârât înăuntru, înainte de a avea vreme să-și vină în fire. Gavroche intră pe urmele lui, izbi cu piciorul scara, care se rostogoli în iarbă, apoi bătu din palme, țipând:

— Iată-ne acasă! Ura!

Într-adevăr, Gavroche se afla în locuința lui.

Adeseori, trecând prin piața Bastiliei, burghezii, gătiți de sărbătoare, spuneau, aruncând elefantului priviri pline de dispreț:

— La ce mai e bun? E vremea să fie dus de-aici!

Dar el era bun să ferească de frig, de ploaie, de grindină și de zăpadă, să ocrotească de vântul înghețat al iernii, de dormitul în noroi și de dormitul în zăpadă o mică făptură fără tată, fără mamă, fără pâine, fără haine și fără adăpost.

Deschizătura prin care se strecurase Gavroche aproape că nici nu se vedea de afară, fiindcă se afla chiar sub pântecele elefantului și era atât de îngustă, încât nu se puteau furișa prin ea decât pisici sau copii.

— Mai înainte de toate – zise Gavroche – să anunțăm că nu suntem acasă!

Înfundându-se în beznă, cu siguranța cuiva care-și cunoaște casa, el luă o scândură și astupă intrarea.

Apoi dispăru din nou în întuneric. Copiii auziră sfârâitul unui bețișor vârât într-o sticluță cu fosfor. Pe vremea aceea nu existau încă chibrituri adevărate. O lumină neașteptată îi sili pe copii să închidă ochii. Gavroche aprinsese un capăt de fitil muiat în rășină. La flacăra unei asemenea lumânări, care mai degrabă fumega decât lumina, se putea totuși zări interiorul elefantului.

Oaspeții lui Gavroche priviră cu mirare și spaimă de jur împrejur.

Sus, deasupra capetelor, se întindea o grindă lungă și întunecată, de la care porneau, din loc în loc, bârne groase, boltite, închipuind coloana vertebrală cu coastele; de pe ele atârnau bucăți desprinse de tencuială și pânze de păianjen.

Băiețașul cel mic se ghemui lângă fratele său și șopti:

— Vai, ce întuneric!

Aceste cuvinte îl înfuriară pe Gavroche; dar fața copilașului era atât de îngrozită, încât socoti că trebuie să-i scuture puțin.

— Ia ascultați, mă, ce înseamnă asta? Adică nu sunteți mulțumiți? Nu care cumva vă trebuie un palat? Ce-mi stați atât de necăjiți, broscoilor?

Nițică bruftuluială e câteodată leac bun împotriva fricii. Copilașii se apropiară puțin mai liniștiți de Gavroche.

Înduioșat de încrederea lor, Gavroche se întoarse spre cel mai mic:

— Măi prostuțule – îi spuse el cu voce mângâietoare – afară e întuneric beznă și plouă, iar aici nu; acolo-i frig și aici nu bate nici un pic de vânt; acolo sunt o mulțime de oameni și aici nu-i nimeni; afară nu e nici măcar lună, pe când aici arde lumânarea mea.

Acum cei doi copii nu mai priveau cu atâta spaimă adăpostul, dar Gavroche nu le dădu timp să se uite în jur:

— Haide, mai repede – îi îndemnă el, împingându-i spre fundul „locuinței", unde se afla patul.

Gavroche avea un pat cu de toate: saltea, plapumă și polog.

Salteaua era o rogojină de paie, iar plapuma – o pătură mare de lână cenușie, foarte călduroasă și aproape nouă.

Cât privește pologul, acesta era alcătuit din trei pari lungi, înfipți în pământ, adică în pântecele elefantului, încrucișați în partea de sus și legați cu o frânghie. Peste ei era întinsă o plasă din sârmă, prinsă cu iscusință de fiecare par. Bolovani grei țintuiau plasa la pământ în așa fel, încât nimic să nu poată pătrunde dincolo de ea.

Plasa nu era altceva decât o bucată din rețelele de sârmă cu care se acoperă coliviile în menajerii, astfel că Gavroche dormea ca într-o cușcă.

Gavroche dădu la o parte câțiva bolovani și ridică plasa.

— Și acum, țâncilor, târâți-vă de-a bușilea! zise el.

Își împinse ușurel musafirii în cușcă, se strecură și el înăuntru, puse la loc bolovanii și astupă bine deschizătura.

Se întinseră tustrei pe rogojină. Cușca era atât de joasă, încât nici cel mai mic dintre copii n-ar fi putut sta în picioare în ea.

Gavroche tot mai ținea în mână lumânarea.

— Și acum, dormiți - zise el. Am să sting lumina.

— Domnule - întrebă băiețelul cel mai mare, arătând rețeaua - pentru ce e asta?

— Asta e contra șobolanilor - zise Gavroche cu seriozitate. Dormiți!

Totuși, amintindu-și că oaspeții săi erau tare neștiutori, se gândi să-i lămurească în câteva cuvinte:

— Sunt lucruri din Grădina Zoologică. Sunt ale fiarelor. Acolo găsești plase câte poftești. Trebuie numai să te sui pe un zid, să te cațeri pe o fereastră, să te strecori printr-o ușă, și poți lua apoi ce vrei.

În vreme ce vorbea, îl acoperi cu un capăt al păturii pe copilașul cel mai mic, care murmură:

— Ah! Ce bine e! Și ce cald!

Gavroche privi cu mulțumire pătura:

— E tot din Grădina Zoologică - zise el. Am „împrumutat-o" de la maimuță.

Și arătând rogojina groasă, lucrată cu iscusință, pe care erau culcați, adăugă:

— Pe asta i-am șterpelit-o girafei.

După ce tăcu o vreme, urmă:

— Animalele aveau de toate. Am luat câte ceva de la fiecare și nu s-au supărat. Le-am spus: elefantul are nevoie de ele.

Cei doi băiețași priveau cu uimire și teamă la acest omuleț îndemânatic și cutezător, vagabond, copil părăsit ca și ei, dar în același timp atotputernic.

— Domnule - îngână cu sfială cel mai mare - oare nu vă e teamă deloc de vardiști?

— Nu se spune vardist, se spune sticlete. Asta să n-o uiți, piciule!

Băiețașul cel mic ținea ochii deschiși, dar nu scotea un cuvânt. Era culcat la margine și se dezvelise. Gavroche îndoi cu grijă pătura în jurul lui și-i așeză sub cap niște zdrențe, ca să-i țină loc de pernă. Apoi se întoarse spre cel mai mare:

— E destul de bine aici, nu-i așa?

— Da, da – răspunse acesta, privindu-l încântat pe Gavroche.

Bieții copilași, uzi și rebegiți de frig, începeau să se încălzească.

— Ei, vezi? întrebă Gavroche. Și de ce plângeați? Apoi, arătându-l pe cel mititel, adăugă: Un broscoi ca ăsta, mai zic și eu, dar tu, care ești mare, să plângi! E rușine! Doar nu ești un vițel!

— Nu știam unde să ne mai ducem.

— Ascultă – reluă Gavroche, cu un aer ocrotitor – orice s-ar întâmpla, nu trebuie să plângi niciodată. Am să am eu grijă de voi. Să vezi ce bine o să petrecem! La vară ne ducem să ne scăldăm în Sena. Pe urmă o să mergem să vedem omul-schelet. Trăiește: plătești ceva și ți-l arată. O, și e slab... ca un țâr! Apoi vă duc la teatru. Cunosc niște actori care îmi dau bilete. Am și jucat într-o piesă. Eram câțiva băiețași și alergam pe sub o pânză, care închipuia valurile mării. O să vă iau și pe voi să jucați. Pe scurt, o să petrecem de minune!

În această clipă, o picătură de rășină se prelinse pe degetul lui Gavroche și-i aminti unde se află.

— Ei drăcie! strigă el. Se isprăvește fitilul. Și nu pot cheltui mai mult de un ban pe lună pentru luminat. Când

te culci, trebuie să dormi! Unde mai pui că și sticleții ar putea să zărească lumina.

— Pe urmă, dacă o scânteie ar cădea în paie, ar da foc la toată casa - observă cu sfială băiețașul cel mai mare, singurul care se încumeta să stea de vorbă cu Gavroche.

Afară, furtuna se întețise. Se auzea, printre tunete, cum ploaia răpăia pe spinarea elefantului. La Paris se ivesc uneori furtuni de primăvară, chiar atunci când e foarte frig.

— Strașnică păcăleală i-am tras ploii! Ce mulțumit sunt când o aud scurgându-se pe picioarele casei mele! Iarna e o proastă și jumătate; se trudește degeaba, dar n-ajunge ea până la noi!

În clipa aceea se auzi un tunet atât de puternic, încât copiii scoaseră un strigăt și săriră înspăimântați, mai-mai să răstoarne plasa, cu pari cu tot. Gavroche se întoarse spre ei și izbucni în râs:

— Mai domol, țâncilor! O să dărâmați casa!... Ăsta-i tunet, nu jucărie! Poate să se ia la întrecere și cu cel de la teatru!

Potrivi iarăși plasa, îi așeză pe copii la locurile lor și strigă:

— Ei, acum înfășurați-vă în plapumă și dormiți. Sting lumânarea. Sunteți gata?

— Da - murmură cel mai mare - e atât de bine! Parc-aș avea sub mine o saltea de puf.

Gavroche le trase plapuma până la nas și le porunci iarăși:

— Dormiți! apoi suflă în lumânare.

Abia se stinsese lumina, când o tremurătură puternică începu să scuture plasa sub care stăteau culcați cei trei copii. Se auzea un foșnet ciudat și un zăngănit metalic, de parcă plasa ar fi fost zgâriată cu ghearele și roasă cu dinții. Toate acestea erau întovărășite de chițcăituri ascuțite. Auzind astfel de zgomote deasupra capului, băiețașul cel mic începu să tremure de groază și-și înghionti fratele. Acesta însă adormise, așa cum îi poruncise Gavroche. Atunci micuțul, aproape înlemnit de spaimă, cuteză să i se adreseze încetișor lui Gavroche.

— Domnule...

— Hai? întrebă Gavroche somnoros.

— Ce-i asta?

— Sunt șobolanii - răspunse Gavroche, întorcându-se pe cealaltă parte.

Șobolanii însă nu se mai potoleau; alergau mereu pe plasă, încercând s-o roadă cu dinții.

De spaimă, micuțul nu izbutea să doarmă.

— Domnule! îl chemă el din nou.

— Ei? răspunse Gavroche.

— Dar ce sunt șobolanii ăștia?

— Șoareci!

Această explicație îl mai liniști pe băiețaș. Văzuse șoareci albi și nu se temea de ei.

— Domnule... reluă el totuși, după o vreme.

— Ei?

— De ce n-aveți o pisică?

— Am adus una, dar au mâncat-o.

Băiețașul începu iarăși să tremure de frică.

— Domnule...
— Ce mai e?
— Cine a mâncat pisica?
— Șobolanii.
— Șoarecii?
— Da, șobolanii...

Înspăimântat de acești șoareci care mănâncă pisici, copilul urmă:

— Domnule, ar fi în stare să ne mănânce și pe noi șoarecii ăștia?

— Să nu-ți fie frică! Nu pot ei să pătrundă până la noi! Și pe urmă, sunt eu aici! Haide, dă-mi mâna! Taci din gură și dormi!

Gavroche îi întinse mâna și copilul, luând-o într-a lui, se potoli. De jur împrejur se așternuse liniștea. Zgomotul vocilor speriase, gonise șobolanii. Curând însă ei se înapoiară, și din nou începură să facă larmă. Acum însă cei trei băiețași dormeau adânc și nu-i mai puteau auzi.

Afară, vijelia se dezlănțuia cu aceeași turbare. În piața pustie era întuneric. Din vreme în vreme treceau patrule care căutau vagabonzi, cercetând toate colțurile și fundăturile. Elefantul însă stătea nemișcat, părând parcă mulțumit că îi ocrotește și îi adăpostește pe cei trei copilași fără casă.

Dis-de-dimineață, Gavroche îi trezi pe micuți, îi scoase cu iscusință afară din pântecele elefantului, le dădu ceva de mâncare și plecă, încredințându-i străzii, acelei mame care-l crescuse și pe el.

Luându-și rămas-bun, le spuse:

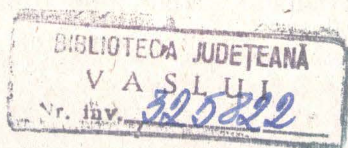
— Eu o șterg, țâncilor! Dacă nu vă găsiți tatăl și mama, veniți diseară aici. Vă dau de mâncare și vă culc!

Copiii însă nu se mai înapoiară.

Poate că îi găsise vreun vardist și-i dusese la secție, sau poate că se pierduseră în mijlocul uriașului și zgomotosului Paris.

Gavroche nu-i mai întâlni. Adeseori însă se întreba scărpinându-se în cap:

— Unde naiba s-or fi rătăcit țâncii mei?

GAVROCHE PORNEȘTE LA LUPTĂ

În primăvara anului 1832 se petreceau în Franța evenimente importante.

Poporul francez, lucrătorii, meșteșugarii, într-un cuvânt, toți cei ce munceau, nu mai puteau îndura foamea, lipsurile și asupririle guvernului, alcătuit din fabricanți și bancheri hrăpăreți, putrezi de bogați. În diferite orașe ale țării izbucniră răscoale; guvernul încercă să le reprime, dar abia erau înăbușite într-un loc, că numaidecât izbucneau în altă parte. Parisul se pregătea și el de revoluție.

În birturi și în cârciumi se strângeau muncitori care discutau evenimentele și citeau proclamații. Adesea se puteau auzi discuții ca acestea:

— Suntem trei sute de oameni - vorbea un muncitor. Dacă aducem fiecare câte zece bani, strângem o sută cincizeci de franci, ca să cumpărăm gloanțe și praf de pușcă.

— Peste două săptămâni o să fim vreo douăzeci și cinci de mii de oameni - adăuga un altul. Atunci o să ne putem măsura forțele cu ale guvernului.

— Nici nu mai dorm noaptea; stau și pregătesc cartușe! rostea un al treilea.

Fierberea, care prevestea revoluția, sporea mereu. Se frământau mai ales muncitorii din cartierul Saint-Antoine. Această veche mahala, înțesată ca un furnicar și sârguincioasă ca un stup de albine, clocotea mânioasă în așteptarea răscoalei.

Parisul amintea un butoi cu praf de pușcă; era destul o scânteie, ca să ia foc.

În cele din urmă sosi și clipa așteptată. Orașul căpătă o înfățișare amenințătoare, iar străzile se umplură de muncitori. Fiecare se străduia să-și facă rost de arme.

Unul îl întreba pe celălalt: „Unde ți-e pistolul?“ „Sub bluză.“ „Dar al tău?“ „Sub cămașă!“

Și iată că pe străzi și pe bulevarde un uriaș val de mulțime porni să se miște; erau aici zidari, dulgheri, vopsitori, tipografi, ba chiar studenți și elevi.

De la ferestre și de pe la balcoane, burghezii priveau îngroziți.

Guvernul luase măsuri de pază: în centru și pe la periferii se aflau trupe înarmate.

În clipa în care muncitorii se întâlniră cu regimentele guvernului, se dezlănțui furtuna; zburară pietre, se auziră împușcături, intrară în acțiune săbiile și pistoalele.

Mulțimea se împrăștie.

Și deodată, în întregul Paris, răsună, amenințătoare, chemarea: „La arme!“

Furia ințețise revolta, așa cum vântul ințețește focul.

Poporul devastă o fabrică de armament de pe bulevardul Saint-Martin și forță trei prăvălii de arme, situate în diferite părți ale orașului.

În câteva minute, mii de mâini înhățau sute de puști, de pistoale și săbii. Cei curajoși se înarmau, cei fricoși se ascundeau.

Pe malurile Senei și pe bulevarde, muncitorii, studenții, meșteșugarii sfărâmau felinarele, deshămau trăsurile, smulgeau copacii din rădăcini, scoteau butoaiele din pivnițe, îngrămădeau pietre de caldarâm, mobile, scânduri, într-un cuvânt, construiau baricade.

În mai puțin de un ceas, în întregul oraș răsăriră, ca din pământ, nenumărate baricade. Până-n seară, aproape a treia parte din oraș se și afla în mâinile răsculaților.

Negustorii își închideau în grabă prăvăliile. Patrulele militare se învârteau peste tot, percheziționau și arestau trecătorii. Închisorile și secțiile de poliție erau atât de înțesate, încât mulți arestați fură siliți să petreacă noaptea sub cerul liber.

Prin oraș răsunau semnale de trâmbițe, bătăi de tobă și împușcături.

— Cum o să sfârșească toate astea? se întrebau burghezii unii pe alții, tremurând de spaimă.

Se lăsa noaptea.

Flăcările amenințătoare ale răscoalei cuprinseseră întreg Parisul.

După prima ciocnire cu armata, mulțimea se retrase din piața Arsenalului și se revărsă în șuvoaie pe toate străzile orașului.

Un băiețandru zdrențăros alerga pe strada Ménilmontant, ținând în mână o ramură de drobușor înflorit. Zărind într-o prăvălioară de vechituri un pistol, aruncă crenguța și strigă: „Mătușico, împrumută-mi drăcia asta!“ Și nici una, nici două, înhăță pistolul și... p-aici ți-e drumul!

Era micul Gavroche care pornea la luptă.

De-abia pe bulevard își dădu seama că pistolul n-avea cocoș.

Cu toate acestea, Gavroche nu-l azvârli, ci merse mai departe.

Ajungând în strada Pont-aux-Choux, văzu o singură prăvălie deschisă; o cofetărie. Era un prilej binevenit să mănânce o plăcintă cu mere, înainte de a se avânta în luptă. Gavroche se opri, își scotoci buzunarele, dar în zadar, nu găsi nici o lețcaie. Înghiți în sec și porni mai departe strigând: „Înainte, la luptă!“ Apoi își privi pistolul, cu un aer dojenitor și trist. „Eu am să le fiu de folos acolo, în bătălie – îi spuse el – pe când tu... nu prea!“

Drumul lui trecea tocmai prin fața frizeriei de unde fuseseră goniți, nu demult, cei doi băiețași pe care Gavroche îi adăpostise apoi în pântecele elefantului.

Amintindu-și de bieții copilași, Gavroche se gândi să-i mulțumească frizerului, așa cum știa el.

Acesta nu apucase să isprăvească de bărbierit un client, când deodată răsună un zgomot grozav: un bolovan prefăcuse în țăndări geamul vitrinei. Frizerul se repezi la geam și-l zări pe Gavroche fugind cât îl țineau picioarele.

— Ce ticălos! răcni frizerul. Ei, spuneți și dumneavoastră, ce rău i-am făcut eu băiatului ăstuia?

În piața Saint-Jean, Gavroche se apropie de mulțimea de muncitori și studenți. Fiecare din ei era înarmat cu ce

se nimerise. Unul avea o pușcă de vânătoare, altul o pușcă de guard național și două pistoale la brâu, un al treilea o flintă veche, al patrulea o carabină. În fruntea lor, un om flutura o sabie scoasă din teacă. Oamenii erau uzi de ploaie și gâfâiau din pricina mersului prea repede. Dar ochii tuturor scânteiau.

— Încotro? îi întrebă Gavroche fără să se tulbure.

— Vino cu noi! răspunseră ei.

În primele rânduri mergea un om cu vestă roșie. Pășea voios, îndrăzneț, și se vedea cât de colo că se simte în largul lui, ca peștele în apă.

Vesta sa roșie sperie un trecător, care strigă îngrozit:

— Vin roșii!

— Da, roșii, vezi bine! răspunse muncitorul. Aveți de ce să vă fie teamă!

GAVROCHE
LA RIDICAREA BARICADELOR

Detașamentul de muncitori și studenți înarmați se înfundă într-un cartier vechi, cu străzi înguste și cu case de diferite mărimi, zidite în chip ciudat și risipite la întâmplare. Din strada Saint-Denis, detașamentul apucă pe strada Chanvrérie. Aceasta dădea într-un fel de ulicioară îngustă, mărginită de clădiri înalte. Părea o înfundătură, totuși avea ieșiri pe amândouă părțile.

La colțul din stânga ulicioarei se afla o casă nu prea înaltă, cu un singur etaj. În această casă se găsea o cârciumă vestită unde se adunau de obicei revoluționarii. La ivirea unei mulțimi atât de gălăgioase, lumea de pe stradă fugi, cuprinsă de panică. În câteva clipe nu mai rămase nici un trecător.

Pretutindeni, la dreapta, la stânga, la toate etajele, de la parter până sub acoperiș, se închiseră prăvăliile, porțile, ferestrele, obloanele. Rămăsese deschisă numai intrarea în cârciumă, fiindcă oamenii se năpustiră într-acolo.

În câteva minute au fost smulși douăzeci de drugi de fier din zăbrelele cârciumii și scoase din pavaj pietrele

trebuincioase la ridicarea baricadei. Fără să stea mult la gânduri, revoluționarii înhățară și răsturnară o căruță cu butoaie de var, care trecea pe acolo. Rânduiră butoaiele sub mormanele de pietre de caldarâm, apoi mai scoaseră din pivnița cârciumii câteva butoaie goale. Atât butoaiele, cât și căruța răsturnată fură sprijinite cu grămezi de bolovani, aduși nu se știe de unde. Curând, jumătate din stradă fu închisă îndărătul unui zid mai înalt decât un stat de om.

La capătul străzii se arătă un omnibus cu cai albi. Unul dintre muncitori sări peste movila de pietre, se repezi la omnibus, îl opri, dădu jos călătorii, ajută politicos doamnele să coboare, dădu drumul vizitiului și, apucând hățurile, aduse caii și omnibusul la baricadă. Caii au fost deshămați pe dată și lăsați în voia lor, iar omnibusul prăvălit pe o parte, în așa fel, încât să bareze o parte a străzii.

Vioiciunea lui Gavroche, fața lui strălucind de voie bună îi însuflețea pe toți; ștrengarul se cățăra, cobora, se învârtea pretutindeni, făcea gălăgie, alerga ca o furtună. Îl îmboldea ceva? Da, firește: mizeria. Îl înaripa ceva? Da, bucuria.

Îi sâcâia pe cei care stăteau degeaba, îi dojenea pe leneși, îi îmbărbăta pe cei osteniți. Pe unii îi înfuria, pe alții îi înveselea, dar pe toți îi punea pe roate. Se afla în tot locul, venea și pleca, vâjâia și bâzâia ca o muscă, fără să se oprească, fără să tacă măcar o clipă.

— Repede! Mai multe pietre! Încă, încă! Mai aduceți ceva butoaie! Mai trebuie un coș de moloz, să astupăm gaura asta! E cam scundă baricada voastră! Nu e bună de

nimic! Târâți, rostogoliți, aduceți aici tot ce vă cade în mână! Dărâmați casa, luați o ușă de sticlă!

— O ușă de sticlă! se minunau muncitorii. La ce e bună? Ce mai prostuț!

— Voi sunteți proști! răspunse băiatul. Și încă ce bună e o ușă de sticlă într-o baricadă. Ia suie-te pe ea dacă poți! Se vede treaba că n-ați încercat niciodată să șterpeliți mere dintr-o grădină cu gardul împodobit cu cioburi! Numai să îndrăznească soldații să se strecoare la noi, că ușa de sticlă o să le taie bătăturile. Văd, camarazi, că nu înțelegeți nimic! Sticla e tare afurisită!

Gavroche nu-și găsea astâmpăr din cauza pistolului său fără cocoș. Alerga de la unul la altul, cerând cu stăruință:

— O pușcă! Vreau o pușcă! De ce nu mi se dă o pușcă?

— Ție, o pușcă? râse unul dintre revoluționari.

— Da, mie! Adică de ce nu mi s-ar da și mie o pușcă?

— Când o să aibă toți oamenii mari câte una, o să ți se dea și ție - zise un altul dând din umeri.

Gavroche se întoarse și răspunse cu mândrie:

— Dacă o să fii omorât înaintea mea, am să-ți iau pușca!

Baricada din strada Chanvrérie era scundă; totuși, își ascundea destul de bine apărătorii, care se puteau sui îndărătul ei până în vârf, mulțumită pietrelor așezate în chip de trepte.

De afară, grămezile de bolovani și butoaiele legate între ele, grinzile și scândurile, care se îmbucau în roțile carului și ale omnibusului răsturnat, dădeau baricadei o înfățișare amenințătoare și de necucerit

Între zidurile caselor și baricadă fusese lăsată o deschizătură îngustă, prin care un om se putea strecura afară

cu ușurință. De oiștea omnibusului, înfiptă tocmai în vârf, revoluționarii legaseră un steag roșu, care flutura deasupra baricadei.

Toată munca aceasta se isprăvise în mai puțin de un ceas și se înfăptuise fără piedică; nu se arătase nici poliția, nici armata.

Puținii burghezi care treceau prin strada Saint-Denis aruncau o privire în strada Chanvrérie și, văzând baricada, o luau la goană.

După ce baricada fu terminată și steagul înălțat deasupra ei, comandantul răsculaților adunați aici se sui pe o masă, pe care o scoseseră din cârciumă.

I se aduse o ladă cu cartușe și el, zâmbind vesel, începu să le împartă. Fiecare primi câte treizeci de cartușe. Mai aveau și un butoiaș cu praf de pușcă, de care deocamdată nu se atingeau.

Bătăile de tobă răsunau fără oprire în tot Parisul. Zgomotul lor sfârși însă prin a deveni ceva obișnuit, pe care nimeni nu-l mai lua în seamă. Aici se depărta, aici se apropia, prevestind parcă ceva rău. Se lăsase amurgul. În jur nu se mai vedea nici țipenie de om. Din negura apăsătoare se înălța o amenințare groaznică.

Apărătorii baricadei își încărcaseră puștile, așezaseră santinelele la posturile de pază și așteptau liniștiți, hotărâți, fără teamă.

În vremea asta se aprinse pe baricadă o torță mare; fusese înconjurată din trei părți de bolovani, ca să fie apărată de vânt și să-și reverse toată lumina asupra steagului. Baricada și strada rămăseseră cufundate în beznă. Numai purpuriul drapelului se zărea din depărtare, luminat parcă de un uriaș felinar orb.

NOAPTEA PE BARICADĂ

Se întunecase cu desăvârșire, dar armata nu se arăta încă. Nu se auzeau decât zgomote nedeslușite și, din când în când, împușcături rare și depărtate. Era limpede că guvernul voia să câștige vreme pentru a-și aduna forțele.

Cei cincizeci de apărători ai baricadei îi așteptau pe cei șaizeci de mii de soldați ai guvernului.

În odaia scundă a cârciumii, Gavroche pregătea cartușe la lumina tulbure a două lumânări. Razele lor nu puteau răzbate în stradă, iar la etajele de sus nu se aprinsese nici o lumină.

În încăpere intră un om înalt, ținând în mână o pușcă de fabricație nouă. Gavroche privi cu admirație mai întâi la pușcă, apoi la stăpânul ei.

Când acesta se așeză pe scaun, ștrengarul se ridică de la locul său și începu să se învârtească în vârful picioarelor în jurul necunoscutului, silindu-se să nu facă zgomot, pentru a nu fi observat.

— Haida-de! Nu se poate! Am orbul găinilor! Visez! Dar dacă-i el într-adevăr? Da, ba nu! Ba da, ba nu!

își spunea în gând Gavroche, întinzându-și gâtul ca o pasăre.

Era încremenit, buimăcit, nu-și credea ochilor.

Tocmai atunci se apropie de el revoluționarul care-l luase în râs atunci când îi ceruse o pușcă.

— Ascultă, prietene, tu ești mititel, n-o să fii observat. Ieși din baricadă, furișează-te pe lângă case și întoarce-te să-mi spui ce se întâmplă în stradă.

— Aha! Vasăzică și cei mici sunt uneori buni la ceva! zâmbi cu șiretenie Gavroche. Mă duc numaidecât. Dar între timp, vă dau un sfat: încredeți-vă mai mult în cei mici, decât în cei mari. Gavroche coborî vocea: Îl vezi pe lunganul acela?

— Da, ei și?

— E un copoi!

— Ești sigur?

— Fără îndoială! Acum două săptămâni m-a tras de urechi când stăteam pe parapetul de pe Pont Royal.

Spusele lui Gavroche erau adevărate. După ce-i luară interogatoriul și-l percheziționară, revoluționarii se convinseră că acest om era inspector de poliție. Fu dezarmat și legat cu mâinile la spate de un stâlp. Gavroche, care privise toată scena, se apropie de spion și-i spuse:

— De astă dată șoarecele a prins pisica. Ei, acum mă duc! A, să nu uit! adăugă el. Pușca dumnealui să mi-o dați mie!

Și salutând militărește, ștrengarul se strecură în stradă.

...Orologiul turnului Saint-Merry bătuse de zece ori; totuși, de jur împrejur, stăruia o liniște desăvârșită.

Doi studenţi, cu puşti şi carabine în mână, stăteau tăcuţi în despărţitura dintre case şi baricadă, străduindu-se să prindă cel mai îndepărtat şi înăbuşit zgomot de paşi. Deodată, în mijlocul tăcerii apăsătoare, răsună un glas limpede, vesel şi tânăr, care părea să vină din strada Saint-Denis şi se înălţa, cântând pe o veche şi cunoscută melodie populară:

Tunicile-s albastre,
Şi săbii au pe şold.
Să tragem toţi o salvă!
O salvă... Cu-cu-ri-gu!

— E Gavroche – zise unul dintre studenţi.

— Ne dă de veste! răspunse celălalt.

Un tropot grăbit de paşi tulbură strada pustie; sprinten ca un acrobat, Gavroche se căţără pe omnibus, apoi sări în interiorul baricadei şi strigă:

— Daţi-mi puşca. Vin!

Parcă trecuse un curent electric prin baricadă: se auzea zgomotul armelor apucate în grabă de către răsculaţi.

— Vrei carabina mea? îl întrebă un revoluţionar pe Gavroche.

— Nu, eu vreau puşca cea mare – zise Gavroche şi luă puşca „copoiului".

Aproape în acelaşi timp cu Gavroche se înapoiară la baricadă două santinele, care aduceau ştiri asemănătoare. La post rămăsese numai santinela dinspre chei, ceea ce dovedea că acolo mai era încă linişte.

Toţi apărătorii baricadei îşi luară postul în primire.

Patruzeci și trei de oameni, printre care și Gavroche, stăteau îngenuncheați în interiorul baricadei, ca într-un meterez, cu țevile puștilor și carabinelor vârâte între bolovani. Așteptau în tăcere semnalul de luptă. Șase oameni cu puștile la ochi se aflau la ferestrele celor două caturi ale cârciumii.

Se scurseră câteva minute, apoi se auzi un tropăit de pași măsurați, greoi, numeroși. Acest zgomot, la început slab, apoi din ce în ce mai hotărât, mai apăsat și mai amenințător, se apropia încet, necontenit și neînduplecat.

Deodată se opri.

Se părea că la capătul străzii se aude răsuflarea unei mari mulțimi de oameni. Totuși, nu se vedea nimic; numai în depărtare, în ceața adâncă, sclipeau o mulțime de fire metalice, subțiri ca niște ace. Erau baionetele și țevile puștilor, care abia licăreau în lumina slabă a torței.

Liniștea se așternu din nou, ca și cum amândouă taberele ar fi așteptat ceva.

Fără veste, se înălță din ceață o voce cu atât mai înfiorătoare cu cât se părea că vorbește chiar întunericul.

— Cine-i acolo?

În aceeași clipă se auzi zăngănitul puștilor.

— Revoluția franceză! răsună limpede și mândru răspunsul comandantului baricadei.

— Foc! porunci vocea.

O bubuitură înspăimântătoare vui deasupra baricadei; steagul roșu căzu. Salva fusese atât de puternică, încât sfărâmase oiștea omnibusului. Ricoșând pe pereții

caselor, câteva gloanțe nimeriră în interiorul baricadei și răniră câțiva oameni.

Începutul fusese groaznic și dădea de gândit chiar și celor mai curajoși. Era limpede că un regiment întreg înainta împotriva baricadei.

— Camarazi – strigă comandantul baricadei – să nu prăpădim zadarnic gloanțele! Să-i așteptăm să se apropie. Și înainte de toate, să înălțăm drapelul!

Spunând acestea, ridică el însuși steagul căzut.

De afară se auzea clinchetul vergelelor vârâte în pușcă; soldații încărcau din nou armele.

Gavroche, care nu-și părăsise postul, văzu cum soldații se apropiau pe furiș de baricadă.

— Luați seama! strigă el.

Era prea târziu. Răsunară împușcături neregulate și soldații se năpustiră asupra baricadei. Izbutiră curând să se cațere până la trei sferturi din înălțimea zidului. Temându-se însă de o capcană, șovăiau să meargă mai departe. Priveau înăuntrul baricadei întunecate ca într-o vizuină de lei. Torța nu lumina decât baionetele, chipurile și fețele lor nehotărâte, mânioase.

Cei mai mulți dintre asediați se postaseră la ferestrele celui de-al doilea cat și la ferestruicile podului, de unde puteau să ochească mai bine. Alții, mai îndrăzneți, se rezemaseră de pereții caselor și înfruntau cutezători șirul asediatorilor care se cățărau pe baricadă.

Un ofițer cu epoleți încărcați de fireturi întinse sabia și strigă:

— Predați-vă!

— Foc! porunci comandantul baricadei.

În același timp bubuiră două salve și totul dispăru în mijlocul fumului negru și înecăcios. Apoi nu se mai auziră decât gemetele slabe ale răniților și ale muribunzilor.

După ce fumul se risipi, se văzu că atât rândurile soldaților, cât și ale răsculaților se răriseră. Dar cei care rămăseseră în picioare nu-și părăsiseră locurile și-și încărcau în liniște puștile.

Pe neașteptate se ridică un glas puternic:

— Plecați sau arunc baricada în aer!

Toți se întoarseră spre partea de unde venea vocea. Comandantul baricadei intrase în cârciumă, luase butoiașul cu pulbere și, folosindu-se de fumul care umplea baricada, se strecurase până la locul unde fusese înfiptă torța. O smulsese într-o clipă și pusese în locul ei butoiașul.

Ofițerii și soldații, împietriți de uimire, îl văzură pe comandantul baricadei, cu fața-i mândră luminată de o hotărâre desperată, apropiind torța aprinsă de butoiașul cu pulbere și strigând cu glas tunător:

— Plecați sau arunc baricada în aer!

Într-o clipă nu se mai afla nici picior de dușman în baricadă. Lăsându-și morții și răniții, atacatorii se repeziră în dezordine spre cel mai îndepărtat capăt al străzii și pieriră în întuneric. Fugiseră toți, cuprinși de panică.

După ce se încredințară că baricada fusese curățată de dușmani, revoluționarii trimiseră din nou santinele la posturi și începură să bandajeze răniții.

Comandantul baricadei îl chemă pe Gavroche. Băiatul alergă plin de bucurie la dânsul.

— Vrei să-mi faci un mare serviciu?

— De bună seamă! zise Gavroche cu înflăcărare.

— Ia scrisoarea asta, părăsește numaidecât baricada, iar mâine dimineață să duci scrisoarea la adresa scrisă pe ea. Nu-i departe de aici.

Tânărul erou se scărpină după ureche:

— De dus, o duc eu... Dar dacă între timp se ia baricada și eu nu sunt aici?

— Fii fără grijă! Baricada n-o să mai fie atacată decât în zori și n-o să fie luată decât pe la prânz.

— Dar n-aș putea să vă duc scrisoarea mâine? întrebă Gavroche.

— Nu, ar fi prea târziu! Baricada are să fie împresurată din toate părțile și n-ai să mai poți ieși.

Gavroche nu mai avu ce să spună. Mâhnit, șovăi câteva clipe; se scărpină din nou după ureche, apoi, scuturându-se ca o pasăre, luă scrisoarea.

— S-a făcut! zise el și plecă în goană să-și îndeplinească însărcinarea.

Lui Gavroche îi trecuse prin minte un gând pe care însă nu-l împărtășise comandantului baricadei, de teamă că acesta s-ar putea împotrivi. „Acum e miezul nopții, se gândise el, strada asta nu-i departe! Duc repede scrisoarea și mă înapoiez la vreme."

Așa că Gavroche înmână scrisoarea și se grăbi să se întoarcă.

În drum trecu prin diferite peripeții. După ce sfărâmă, plin de zel, toate felinarele din cale, începu

să cânte un cântec de luptă. În vreme ce cânta, se strâmba în fel și chip. În această privință, iscusința lui era fără margini. Păcat numai că nu-l vedea nimeni și talentul i se irosea în zadar.

Deodată se opri. „Să întrerupem reprezentația!“ își spuse.

Ochiul său ager desluși în fața unei porți un cărucior în care dormea un om. Brațele căruciorului se sprijineau de caldarâm; capul omului era rezemat de tăblia căruciorului, iar picioarele îi atârnau pe jos.

Gavroche, care înțelegea dintr-o privire tot ce se petrecea în jurul lui, văzu pe dată că omul era beat.

„Iată la ce-i sunt bune nopțile de vară, gândi el. Bețivul ăsta doarme în cărucior. Ia să luăm căruciorul pentru republică și să-l lăsăm pe bețiv monarhiei. Căruciorului ăstuia o să-i stea de minune pe baricada noastră.“

Omul dormea dus. Gavroche trase binișor căruciorul într-o parte, iar pe stăpânul căruciorului îl trase de picioare în cealaltă parte. După o clipă, bețivul lungit pe caldarâm sforăia din nou nepăsător.

Căruciorul era liber.

Gavroche se scotoci prin buzunar, scoase afară un petic de hârtie, un vârf de creion roșu și scrise:

CHITANȚĂ
„S-a primit căruciorul tău
în folosul Republicii Franceze.
GAVROCHE“

Vârî hârtia în buzunarul vestei de catifea a bețivului, înhăță cu amândouă mâinile brațele căruciorului și,

împingându-l înaintea lui, porni triumfător spre baricadă, făcând un zgomot infernal.

Acest lucru era însă destul de primejdios. Gavroche uitase că în drumul lui se afla Tipografia regală, în care era instalat un post de pază cu un detașament de soldați. Soldații stăteau la pândă: zgomotul felinarelor sfărâmate și cântecul vesel însemnau prea mult pentru niște străzi atât de pașnice, unde oamenii se culcau o dată cu găinile. De un ceas întreg băiatul bâzâia în acest cartier liniștit, ca o muscă într-un borcan.

Comandantul gărzii deveni atent; fiind însă un om prudent, se hotărî să aștepte. Huruitul căruciorului îl nelinişti de-a binelea, astfel că el se hotărî să pornească în recunoaștere.

— Sunt o bandă întreagă! zise el. Și strecurându-se afară cu băgare de seamă, se pomeni nas în nas cu Gavroche.

Văzând un ofițer în uniformă, cu chipiu și cu pușcă, ștrengarul rămase înlemnit.

— Salut ordinea publică! zise el cu vioiciune.

De obicei, Gavroche nu-și pierdea cumpătul pentru multă vreme.

— Unde te duci, haimana? urlă ofițerul.

— Cetățene - reluă Gavroche - eu nu v-am numit burghez, prin urmare de ce mă insultați?

— Unde te duci, secătură?

— Domnule - urmă Gavroche - oți fi fost dumneavoastră ieri un om deștept, dar azi sunteți scos la pensie.

— Răspunde-mi unde te duci, nemernicule!

— Arătați foarte bine. Într-adevăr, nici nu vi s-ar da vârsta pe care o aveți. Ascultați-mă pe mine: vindeți-vă părul cu câte o sută de franci firul. Asta v-ar aduce un câștig de cinci sute de franci.

— Spui sau nu spui unde mergi, tâlharule?

— Vai! Cât sunteți de aspru, generale!

— La arme! răcni ofițerul.

Pe dată, Gavroche luă o hotărâre îndrăzneață. Căruciorul îl vârâse în bucluc, tot căruciorul trebuia să-l scape! În clipa când ofițerul era gata să se năpustească asupra lui Gavroche, căruciorul, devenit proiectil și azvârlit cu putere, se rostogoli asupra lui. Ofițerul căzu pe spate într-o băltoacă, în timp ce pușca i se descărcă în aer.

La strigătul ofițerului, soldații se repeziră afară. Urmă o salvă, apoi o a doua, o a treia...

Împușcăturile trase la întâmplare mai răsunară un sfert de ceas; nu puține au fost geamurile care avură de suferit de pe urma lor.

În vremea asta, Gavroche, care făcuse cale întoarsă, străbătând în goană vreo cinci străzi, se așezase pe o piatră, să-și mai tragă sufletul. După ce se odihni câteva minute, își întoarse capul spre locul de unde răsunau împușcăturile și dădu cu tifla.

Pe dată însă îl fulgeră un gând amar.

„Sigur, eu stau aici, îmi bat joc de ăștia, petrec, și nici nu-mi pasă că m-am abătut din drum și o să fiu silit să fac un ocol cât toate zilele. Numai de-aș ajunge la timp!“ Și începând un nou cântec, o porni în goană spre baricadă.

ASALTUL BARICADEI

Se iveau zorile, dar ușile și ferestrele rămâneau închise. Natura se trezea, oamenii însă nu dădeau semne de viață. Regimentele care stătuseră în colțul străzii Chanvrérie fuseseră evacuate, străzile învecinate erau și ele pustii. În lumina strălucitoare a zilei, pustietatea aceasta parcă te înfiora.

Nu se zărea nici țipenie de om; în schimb, se auzeau niște zgomote nelămurite. Undeva, în depărtare, aveau loc mișcări misterioase. Era vădit că se apropia clipa hotărâtoare. Ca și în ajun, santinelele se înapoiaseră la baricadă; de astă dată veniseră toate.

După primul asalt, baricada fusese întărită și înălțată.

În partea de unde se aștepta atacul, se așternu o liniște rău prevestitoare.

Comandantul baricadei porunci fiecăruia să-și ocupe postul de luptă. Toate convorbirile încetară. Nu se mai auzeau acum decât pocnituri scurte, nedeslușite. Oamenii își încărcau puștile.

Așteptarea n-a fost lungă. Zornăit de lanțuri, zăngănit de fier pe caldarâm, un huruit înăbușit și înfiorător, toate

acestea vesteau apropierea artileriei. Curând se ivi primul tun. Se vedea cum fumegă fitilul aprins.

— Foc! strigă comandantul baricadei.

Răsună o salvă puternică. Un nor de fum învălui oamenii și tunul. După câteva clipe, fumul se risipi; oamenii și tunul se zăriră iarăși. Liniștiți, fără să se grăbească, tunarii împingeau tunul în fața baricadei.

— Încărcați armele! porunci comandantul revoluționarilor.

În vreme ce apărătorii baricadei încărcau puștile, artileriștii încărcau tunul.

Ghiuleaua porni, detunătura bubui.

— Prezent! strigă o voce veselă.

O dată cu bomba se năpustise și Gavroche în baricadă. Ivirea lui Gavroche făcu mai multă impresie decât obuzul care sfărâmase numai căruța cea veche și roata omnibusului, apoi se pierduse între dărâmături. Răsculații începură să râdă.

— Minunat! Continuați! strigă un muncitor artileriștilor.

Toți îl înconjurară pe Gavroche. Dar comandantul baricadei nu-l lăsă să rostească nici un cuvânt, ci îl trase la o parte.

— Ce cauți aici?

— Exact ce căutați și dumneavoastră! îi răspunse ștrengarul cu obișnuita-i îndrăzneală, în timp ce ochii îi scânteiau plini de mândrie.

— Cine ți-a dat voie să te întorci? Și cel puțin, ai dus scrisoarea la adresă?

— Cetățene, am înmânat scrisoarea portarului. Mi-a făgăduit c-o s-o dea.

Trimițând scrisoarea, comandantul baricadei urmărise două scopuri: să-și ia rămas-bun de la logodnica lui și să-l salveze pe Gavroche. Trebui să se împace cu gândul că numai jumătate din plan îi izbutise.

În vremea asta, Gavroche se și repezise în celălalt capăt al baricadei.

— Unde mi-e pușca? strigă el.

I se înmână pușca. Gavroche dădu de știre camarazilor că baricada era împresurată de jur împrejur.

— Vă dau voie să le trageți o bătaie strașnică! zise el.

Comandantul baricadei asculta cu încordare, stând la pândă lângă creasta zidului.

— Plecați capetele, lipiți-vă de zid – strigă el. În genunchi cu toții, de-a lungul baricadei!

Revoluționarii, care la sosirea lui Gavroche își părăsiseră posturile, se năpustiră spre baricadă; dar, înainte de a putea îndeplini porunca comandantului, răsună bubuitul tunului.

Salva, care fusese îndreptată spre o spărtură a baricadei, se izbise de zid și ricoșase. Omorâse doi oameni și rănise alți trei.

Dacă avea să meargă tot așa, baricada nu mai putea să reziste multă vreme.

Canonada continua. Salvele puștilor alternau cu bubuitul tunurilor. Între timp, soarele se ridicase deasupra capetelor.

Artileriștii mai aduseră un tun și-l așezară alături de cel dintâi.

Aceasta prevestea un deznodământ apropiat.

După câteva clipe, amândouă tunurile deschiseră un foc puternic împotriva baricadei; tirul artileriei era sprijinit și de puștile infanteriei.

— Trebuie cu orice chip să facem să amuțească tunurile - spuse comandantul baricadei. Foc asupra artileriștilor! porunci el.

Totul era gata. Baricada, care tăcea de mult, deschise un foc îndârjit. Șapte sau opt rafale urmară cu furie una după alta. Un fum înecăcios umplu strada. După câteva minute, prin ceața plină de flăcări se putea desluși cum jumătate dintre artileriști zăceau sub roțile tunurilor.

Tunarii rămași în viață continuau să încarce tunurile, dar salvele se mai răriseră.

— Strașnic! zise unul dintre studenți. Strălucită victorie!

Comandantul baricadei clătină din cap și răspunse:

— Încă un sfert de ceas de asemenea victorie și în toată baricada n-o să mai rămână nici un cartuș.

Se pare că Gavroche auzise aceste cuvinte.

MICUL EROU

Și deodată, cei de pe baricadă îl zăriră pe Gavroche în stradă, în bătaia gloanțelor.

Băiețașul luase din cârciumă un coș pentru sticle, ieșise prin deschizătură și începuse să golească cartușierele pline ale soldaților uciși.

— Ce faci acolo? îi strigă unul dintre răsculați.

Gavroche înălță capul.

— Cetățene, îmi umplu coșul.

— Dar nu vezi canonada?

— Ei, și? Plouă! N-are decât să plouă!

— Întoarce-te numaidecât! strigă comandantul.

— Vin îndată! răspunse Gavroche, și dintr-o săritură se avântă în mijlocul străzii.

Vreo douăzeci de morți zăceau pe caldarâm. Douăzeci de cartușiere însemnau o captură frumoasă pentru Gavroche și o provizie importantă de cartușe pentru baricadă.

Fumul înecase strada într-o pâclă deasă. Se risipea încet și cobora din nou. În negura care întuneca lumina zilei,

dintr-un capăt până la celălalt al străzii, foarte scurtă de altfel, dușmanii abia se puteau zări.

Această pâclă îi fu de folos lui Gavroche. Vălul gros de fum și statura lui micuță îi ajutară să se furișeze destul de departe, fără să fie văzut.

Goli fără mare primejdie primele șase-șapte cartușiere. Se târa pe burtă, alerga de-a bușilea cu coșul între dinți, alluneca, se răsucea, se încolăcea ca un șarpe, trecând de la un mort la altul, și-și umplea coșul cu cartușe.

Nu era prea departe de baricadă, totuși revoluționarii nu îndrăzneau să-l cheme, de frică să nu atragă atenția asupra lui. Tot înaintând, ajunse într-un loc unde fumul începuse să se împrăștie.

Soldații ascunși în spatele unui morman de bolovani și cei grămădiți în colțul străzii observaseră o pată care se mișca în mijlocul drumului.

În clipa în care Gavroche golea cartușiera unui sergent căzut lângă o piatră, un glonț izbi cadavrul.

— Ei, drăcie! zise Gavroche. Uite că-mi omoară morții!

Un al doilea glonț scoase scântei din pavaj, iar un al treilea îi răsturnă coșul.

Gavroche întoarse capul și văzu că împușcăturile veneau de la răspântie.

Se ridică drept în picioare, clătină din cap și, cu mâinile în șolduri, aruncă o privire batjocoritoare asupra soldaților și începu să cânte vesel, plin de foc.

Apoi luă de jos coșul, vârî înăuntru cartușele risipite și, înaintând spre locul de unde veneau împușcăturile, mai goli o cartușieră. Lângă el vâjâi un al patrulea glonț, dar Gavroche cânta mai departe. Unui al cincilea glonț, el îi răspunse tot cu un cântec.

Priveliștea era groaznică și în același timp măreață. Gavroche stătea sub ploaia de gloanțe și-i ațâța pe țintași. Părea că se distrează de minune, răspunzând la fiecare împușcătură cu un nou cântec. Era ca o vrăbiuță care-l necăjește pe vânător, ciugulindu-l la tot pasul. La fiecare împușcătură, Gavroche răspundea cu o nouă strofă din cântec. Îl ocheau fără încetare, dar nu-l puteau atinge. Soldații râdeau, țintindu-l. El se culca, se ridica, se ascundea în dosul unei porți, apărea din nou, alerga, se ivea iarăși, răspundea împușcăturilor făcând cu tifla și între timp golea cartușierele și-și umplea coșul.

Răsculații din baricadă îl priveau cu inima strânsă, dar el cânta mai departe. Se juca de-a v-ați ascunselea cu moartea.

Dar iată că un glonț mârșav, mai bine țintit, sfârși prin a-l atinge pe viteazul copil. Gavroche se clătină și se prăbuși. Din baricadă izbucni un strigăt de groază. Gavroche se ridică; un firicel subțire de sânge i se prelingea pe obraz. Își ridică amândouă brațele în sus, privi spre partea de unde venise împușcătura și începu din nou să cânte. Dar nu izbuti să ducă până la capăt strofa. O a doua împușcătură îi întrerupse cântecul pentru vecie. De astă dată, căzu cu fața pe caldarâm și nu se mai mișcă.

Micul băiat cu suflet mare fusese ucis.

SFÂRȘIT